

IZVEŠTAJ ŽIRIJA NAGRADE RANKO RADOVIĆ ZA KATEGORIJU KRITIČKO-TEORIJSKIH TEKSTOVA U ARHITEKTURI

Žiri u sastavu prof.dr Aleksandar Kadrijević, prof.dr Milan Rakočević, dr Aleksandar Staničić, Ljiljana Ćinkul i prof.dr Milica Kostreš, predsednica Žirija, imao je i ove godine čast i zadovoljstvo da pažljivo pročita i vrednuje petnaest pristiglih radova u kategoriji kritičko-teorijskih tekstova o arhitekturi. Radovi dr Marine Pavlović (monografija *Nikola Nestorović*), Aleksandra Bobića, ur. (monografija *Spasoje Krunic: Prostorne metafore*), dr Vladimira Stevanovića, ur. (*Dejan Ećimović: Dokumenta*), prof. Borislava Petrovića i drugih (*Budućnost stanovanja: aspekti održivosti budućeg stanovanja u Srbiji*), prof. dr Zlatka Karača i dr Alena Žunića (*Islamska arhitektura i umjetnost u Hrvatskoj: Osmansko suvremeno naslijeđe*), dr Slavice Stamatović Vučković (*Arhitektonska komunikacija: objekti kulture u Crnoj Gori 1945-2000*), dr Alena Žunića (*Boris Magaš – Misli o arhitekturi i Arhitektonski opus akademika Velimira Neidhardta*), Marije Marić (*Real Estate Fiction. An Outline for a New Literary Genre*), dr Ane Džokić i Marka Nilena (*UPSCALING, TRAINING, COMMONING: Constructing a future that is yet to be*), prof. dr Ane Nikezić (*Formati za urbani život – Porodična kuća u savremenom gradu*), prof. dr Aleksandra Videnovića (*Obnova centara u ruralnim područjima*), dr Zlate Vuksanović Macura i Angeline Banković (*Mere grada. Karte i planovi iz Zbirke za arhitekturu i urbanizam Muzeja grada Beograda*) i Sare Dević (*Istraživački tekstovi o arhitekturi i urbanizmu Beograda*), su svi odgovorili na formalne kriterijume Pravilnika Nagrade Ranko Radović, obrađujući raznolike i važne teme arhitekture i gradograđenja. Među kandidovanim delima našao se i kritičko teorijski tekst – studentski rad Đorđa Petkovića (*Prostor-sadržaj-forma*), koji ne zadovoljava formalne kriterijume Pravilnika, ali je motivisao članove Žirija da predlože Odboru nagrade da u razmatranje uzme uvođenje kategorije studentskih radova i to pisanih dela iz teorije, historiografije, projektovanja, planiranja i drugih oblasti vezanih za arhitekturu i urbanizam. Uvereni smo da među radovima mladih kolega na svim nivoima studija ima vrlo kvalitetnih, te da bi nagrada njihovim autorima omogućila danas preko potreban podstrek i ranu afirmaciju, odslikavajući istovremeno i jedno od polja rada kome je profesor dr Ranko Radović bio veoma posvećen.

Kandidovane publikacije su ove godine pripadale različitim kategorijama – od radova publikovanih u naučnim časopisima, preko priručnika i udžbenika, do monografija, kojih je bilo najviše. Veći broj radova je egzemplaran po preglednosti i sistematičnom i kritički orijentisanom pristupu, kao i po utemeljenosti stavova, te je u uži izbor za nagradu ušlo pet dela sledećih autora: dr Marine Pavlović; dr Vladimira

Stevanovića, ur.; prof. Borislava Petrovića, prof. Ivana Raškovića, Dušana Stojanovića, dr Pavla Stamenovića i Dalie Dukanac; prof. dr Zlatka Karača i dr Alena Žunića; i prof. dr Ane Nikezić. Obrađujući različite teme usmerene ka, manje ili više istraženim, fenomenima, periodima, prostorima i objektima, te ličnostima čija je arhitektonska i teorijska dela važno sačuvati od zaborava, publikacije navedenih autora izdvojile su se po naučnoj utemeljenosti i dubljim implikacijama, kao i zbog svog edukativnog i arhivskog značaja. Rukovodeći se, pre svega, kriterijumima sveobuhvatnosti, teorijske slojevitosti, inovativnosti i šireg tematsko-problemskog i društvenog značaja dela, **Žiri je većinom glasova doneo odluku da se Nagrada Ranko Radović u kategoriji kritičko-teorijskih tekstova u arhitekturi dodeli prof. dr Zlatku Karaču i dr Alenu Žuniću za publikaciju *Islamska arhitektura i umjetnost u Hrvatskoj. Osmansko i suvremeno naslijeđe / Islamic architecture and art in Croatia. Ottoman and contemporary heritage* u izdanju Arhitektonskog fakulteta u Zagrebu i preduzeća „UPI -2M PLUS“, objavljenom 2018. godine.**

U iscrpnom priručniku autori temeljito osvetljavaju osmansku likovnu baštinu u Hrvatskoj, uključujući i njene reinterpretacije u modernoj i savremenoj verskoj arhitekturi. Baveći se, uz druge istoriografske teme, islamskim nasleđem svoje zemlje u dužem vremenskom periodu, uspešno su zaokružili preduzeta istraživanja. Priređena na 415 stranica raspravnog teksta, obogaćena obiljem crno-belih fotografija (postojećih i nekadašnjih objekata i urbanističkih celina), kartografskim i tehničkim crtežima, vedutama, maketama, fragmentima i topografskim mapama, knjiga predstavlja egzemplarnu naučnu sintezu o islamskom nasleđu Hrvatske od početka XVI veka do danas. Otud je i odeljena na dva fundamentalna poglavlja („Osmansko-islamska arhitektura i umjetnost u Hrvatskoj. Povijesno naslijeđe 16.i 17.stoljeća“ i “Moderna i suvremena islamska arhitektura u Hrvatskoj. Novo naslijeđe 20.i 21.stoljeća“), iza kojih sledi i treće, posvećeno studiji odabranog primera („Turski Vukovar 1526-1687. – kasaba, nahija i kadiluk. Osmanska urbanizacija na primjeru jednoga hrvatskoga grada“). Iako neznatno očuvan, dostupan za analiziranje tek putem posrednih izvora, osmanski graditeljski fond je podrobno rekonstruisan u širem kulturnom kontekstu. Utvrđeni su elementi njegovog tipološkog i stilskog raslojavanja, kao i socijalne, prostorne i urbanističke premise. Prvenstveno sagledano kroz različite graditeljske tipove (džamije, tekije, medrese, mektebe, turbeta, karavanseraje, dućane, hanove, mostove, utvrđenja i druge), osmansko nasleđe je slojevito analizirano sa istoriografsko-konzervatorskog stanovišta, čime je i njegov kulturološki status kritički revalorizovan. Islamskoj skulpturi, epigrafici, kaligrafiji, numizmatici i umetničkom zanatstvu (kamenu, keramici, tekstilu, metalu, staklu i nakitu), pridana je podjednaka pažnja. Korpus islamskih verskih građevina nastalih u XX i XXI veku (pre Drugog svetskog rata, tokom postojanja kvislinške NDH i nakon Drugog svetskog rata), takođe je prezentovan ujednačenim analizama i osvrtom na njihova kontekstualna polazišta. Osim zagrebačkih džamija, valorizovane su džamije i mesdžidi u drugim gradovima Hrvatske, kao i projekti džamija hrvatskih arhitekata u arapskim zemljama

(Ž.Vinceka, E.Poletti-Kopešić, I.Prtenjaka i D.Džamonje). Pažnja je pridana i recentnim arhitektonskim konkursima za islamske centre u Sisku, Puli i Osijeku. Za izdvojeno, detaljnije opisano delo savremene islamske arhitekture u Hrvatskoj, izabrana je džamija sa islamskim centrom u Rijeci (2013).

Višestruko instruktivan i slojevit, međunarodno referentan, obogaćen reprezentativnim studijama slučaja (Vukovar i Rijeka), priručnik znatno produbljuje predstave o genezi i likovnim obeležjima hrvatske islamske baštine. Za razliku od drugih likovnih fenomena koji su obeležili razvoj hrvatske vizuelne kulture, osmanska baština je neopravdano ostala na margini naučnih istraživanja. To pogotovo važi za njene arhitektonsko-urbanističke tekovine, koje do pojave ovog priručnika nisu temeljito valorizovane, što se nepovoljno odrazilo na njihov civilizacijski status. Umesto interpretacijski sveobuhvatnog, u prethodnim osvrtima je uglavnom preovlađivao inventarističko-deskriptivni pristup, zbog čega je u ovom naporu autora Žiri prepoznao poseban doprinos. Obiman naučni aparat, sastavljen od napomena sa komentarima, pregleda relevantnih izvora (arhivski, dokumentacijski, internetski i ilustracijski) i literature (radovi vezani za užu temu, opšti, kontekstualni i komparativni prilozi), uz spisak zaštićenih spomenika osmanske baštine u Hrvatskoj i korisni „Glosarij turcizama“, funkcionalno upotpunjuju centralni narativ. Značajna je pažnja posvećena i podsticajnoj vezi „kuće“ i njenog okruženja, osvetljenoj kroz analizu specifičnog urbanog konteksta svakog od odabranih objekata. Ovako zaokružena interpretacija podsetila je na zalaganje profesora dr Ranka Radovića za „potpunu i nedvosmisleno ravnopravnost izgrađenog i neizgrađenog u okviru svakog urbanog tkiva, oblikovanja, dizajna“. Poveznica sa delom arhitekta i profesora čije ime nosi nagrada očitava se i u širem značaju nagrađene publikacije, koja odslikava duh međunarodne delatnosti Ranka Radovića, a posebno njegove aspiracije da promoviše lokalnu arhitekturu van granica nacionalnog i regionalnog kulturnog miljea. Polazeći od činjenice da je upravo na području Hrvatske sačuvan najzapadniji korpus islamske baštine u srednjoj Evropi, gde se u dugom trajanju dodirivala i preklapala orijentalna likovnost sa hrišćanskim Zapadom, a radi potpunijeg razumevanja „specifičnog hrvatskog kulturnog pejzaža“, autori priručnika su odabrali dvojezičnu hrvatsko-englesku tekstualnu formu kako bi temu naučno internacionalizovali. Publikacija bi se sa punim pravom mogla naći u globalno priznatim arhivama specijalizovanim za dokumentovanje i redefinisavanje islamske arhitekture i umetnosti u kojima je primetno odsustvo istraživača koji se temeljno i sistematizovano bave islamskim nasleđem na teritoriji Balkana, a posebno na tlu bivše Jugoslavije. Verujemo da će nagrađeno delo, čvrsto utemeljeno na otvorenom diskursu, zadugo biti nezaobilazan izvor za buduća historiografska istraživanja na matičnom, ali i širem postjugoslovenskom, balkanskom, centralnoevropskom i evroazijskom prostoru, predstavljajući putokazno delo tradicionalne, kao i savremene arhitektonske orijentalistike.